

CERCETAREA UNUI *PROSCOMISARION* AL BISERICII DIN BĂRBĂTEȘTI (AREALUL MĂNĂȘTIRII BISTRIȚA)

Monahia MARINA AVRAM
Mănăstirea Bistrița, Vâlcea

Lucrarea avută în vedere este o carte manuscrisă, un *Proscomisarion*, care cuprinde pomelnicele bisericii din Bărbătești (jud. Vâlcea), scrise de-a lungul secolului al XIX-lea, având importante relații cu arealul bistrițean. Se păstrează în custodia Serviciului Județean al Arhivelor Naționale din județul Vâlcea sub titlul *Pomelnicul nr. 17*.

Prin prezența în textul pomelnicului a numelui monahului Pahomie, manuscrisul poate fi atestat la Mănăstirea Bistrița între anii 1818-1824, când acesta se afla deja la mănăstire. Lucrarea are 37 de file numerotate ulterior în creion, cu cifre arabe, în partea dreaptă a paginii. Pe versoul ultimei file este menționată implicarea arhivistului la catalogarea manuscrisului: „Prezentul manuscris cuprinde 37 (treizeci și șapte) de file. Arhivar principal. D. Oprea; 2-08-1982”. Blocul cărții este constituit din hârtie obținută manual. Coperta este realizată din carton, îmbrăcată în piele de culoare maro-roșcat, care are imprimat atât pe prima scoarță, cât și pe cea de-a doua, la o distanță cuprinsă între 5-15 mm față de marginea cărții, un chenar reprezentat de frunze de stejar, alternând cu altele, trei nervuri aurii imprimate prin presare la cald cu ajutorul unei piese ce realizează profilul corespunzător (filetă). Atât în mijlocul scoarțelor, cât și în colțurile care se formează de jur împrejurul chenarului se observă o floare stilizată. Manuscrisul are uzură funcțională datorită folosirii în mod regulat, pe durată îndelungată, în timpul serviciilor divine. În timp, insectele xilofage și-au croit unele mici galerii, dar acestea sunt vizibile numai la coperti, ceea ce indică faptul că atacul a fost stopat la timp și lucrării i s-au asigurat condiții optime de conservare în instituția deținătoare.

Pe prima foaie forțată este precizat prețul de cost al lucrării, constituit dintr-o sumă de bani oferită de către preoți și diaconi: „Însemnat ce am priimit pentru lucru Pomealnicului: am primit de la părintele Popa Ioan Vătășescu taleri 7; de la dieaconul Ioan Vilău taleri 7; [...]; de la părintele Ioan sin Popi Nicolae = taleri = 10” (Fig. 1).

Pe foaia de gardă este menționat: „cercai condeio”, scris cu cerneală ferogalică cu litere chirilice, iar dedesubt este precizat cu un creion același „probatio calami” (în limba latină).

Cartea cuprinde patru părți distincte: *Pisanie*, *Preadoslovie*, *Miromele morților* și *Pomelnicele*, începând cu domnitori ai țării, arhieriei, ctitori, preoți, diaconi, monahi etc. Este decorată cu miniaturi de sorginte bizantină, de mărimea unei pagini, cu un chenar din ocră delimitat de două linii trasate cu

cerneală neagră și frontispicii fitomorfe sau imaginea unui înger care oblăduiește sub aripile sale titlul pomelnicului, urmat de donația aferentă lăcașului (teritorii, bani, odoare bisericesti, veșminte, cărți de cult etc.) notată cu cerneală roșie. Sub titlu, pe patru coloane sunt redactate cu cerneală neagră numele fiecărui membru al familiei, inițiala numelui fiind realizată în chinovar. Fiecare nume este delimitat de un simplu ornament miniaturistic reprezentat de un cerc plin negru, străpuns pe diagonală.

La începutul fiecărui capitol întâlnim miniaturi. Astfel, la partea aferentă *Pisaniei* este realizată icoana Sf. Ioan Botezătorul (f. 2v; **Fig. 2**). Icoana hramului bisericii, Sf. Ierarh Nicolae, este reprodusă pe f. 4v (**Fig. 3**) și este urmată de *Predoslovie*. Pe f. 8v, după *Miromele morților*, este reprodusă icoana Sf. Mare Mucenic Gheorghe (**Fig. 4**), iar pe f. 13v este realizată icoana Maicii Domnului cu pruncul Iisus Hristos în brațe, urmat de *Pomelnicul* „fericiții ctitori [...]” (**Fig. 5**). Frontispiciul paginii cu *Pisania* este compus din elemente fitomorfe susținute central într-o vază cu flori cu baza pătrată precedată de o zonă concavă separată de un brâu roșu față de diametrul maxim al vasului. Gâtul vasului are două inele circulare care în prelungire formează o zonă cilindrică, constituind buza vasului.

Din textul *Pisaniei* aflăm că biserica din Bărbătești a fost construită din piatră în „văleatul de la Adam 7230 [1722]” de către Ștefan Vătaful, „unde să prăznuiește și se cinstește făcătorii de minuni Nicolae din Mira Lichiei”. Indicațiile privind modul de alcătuire a *Pomelnicului* de obște menționează o contribuție de 500 de bani „să aibă a se pomeni sufletele lor întru pomenire de veci”, urmând realizarea într-o formă artistică¹. Pentru redactarea unei astfel de

¹ Prețul indicat de 500 de bani pentru fiecare nume pare să fie comun pentru zona cercetată de noi, pentru că împreună cu regulile completării pomelnicelor l-am identificat și în *Pisania* bisericii Sf. Nicolae din Costești „[...] în anii de-nceputul lumii 7210 și de la Hristos 1701 s-au făcut și s-au scris acest dumnezeesc Pomelnic ce să zice Proscomisarion. Și s-au dat sfintei și dumnezeștii biserici unde iaste hramul sfântului și de minuni făcătorului părintelui nostru marelui arhieru Nicolae, din voia și cu porunca sfintei sale părintelui chir Ștefan ieromonah și noului ctitor al sfintei aceștia, în zilele prealuminatului domn a toată Țara Rumânească Io Costandin voevod, al căruia nume s-au și scris într-acest sfânt Pomelnic și s-au dat și altora voie, tuturor pravoslavnicilor creștini, domni și doamne, boiari și jupânese și celor ce-s de ceata mirenească, carii dintru dâșii cu îndemnarea dumnezeasă vor nevoi să miluiască această sfântă și dumnezească biserică, după puteria lor, cu sat, cu moșie, cu mori, cu țigani, cu scule bisericesti, cu dobitoace și cu altcevaș, cine cu ce s-ar îndura, după puteria lor. Și acestora să li se scrie numele lor la acest sfânt Pomelnic și prețul să se știe; de un nume cu bani 500 să se plătească întru pomenirea de veci. Iar când ar fi neștine să se scrie la acest Pomelnic, să fie pren știința năstavnicului al aceștii sfinte case, să se știe cine, pentru ce i-ar fi să se pomenească. Iar de se va afla vreunul a îndrăzni a scrie vreun nume fără știrea năstavnicului, unul ca acela, de va fi preot sau diacon, să-i să ia darul; iar de

lucrări au existat anumite reguli și interdicții impuse de către întâi stătătorii bisericii și fondatorii lăcașului de cult; un alt exemplu poate fi citit și aici: „[...] Când ar fi a scrie niștine la acest Pomelnic vreun nume; să cade să fie cu știrea ctitorilor și a preoților ca să i se știe pentru ce ar fi să se pomenească. Iar de va îndrăzni cineva a scrie vreun nume fără știrea ctitorilor, acela va cădea sub blestemul bisericesc și așa să aibă a se ținea întru această tocmeală care este dată de la sfinții părinți ai sfintei biserici”.

Pe f. 5r frontispiciul paginii este realizat din elemente fitomorfe care se constituie într-o coroană dispusă central din flori de acant cu palmete bogate care încadrează armonios titlul *Predosloviei*. În conținutul acesteia sunt precizate normele transmise prin tradiția scrisă și orală a Bisericii Ortodoxe, prin „Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți ai Legii vechi și ai Darului celui nou”, pentru „ca să se facă pomenire pentru cei morți zile 40” (f. 5r); autorul însemnării aduce indicații de pomenire și precizează și osânda care se desprinde din *Învățăturile sfinților Vasile cel Mare (Regulile mari și mici)* și Ioan Evanghelistul, din care citează: „În mănăstiri sau la biserici de mir, arhimandriți, igumeni sau protopopi sau prodiaconi și diaconi sau ispravnicii și toți oamenii bisericii care slujesc la sfânta, hrânindu-să și luând milostenie și pentru sufletele lor, pe Dumnezeu nu roagă sau cu negrijă bisericii pentru sufletele ceale pristăvite parastas nu fac, nici liturghii, nu slujesc, de luni spre marți, de miercuri spre joi, de vineri spre sâmbătă sau sobornicescul acesta Pomelnic nu se va pomeni în toate duminicile”.

Frontispiciul paginii de la *Miromele morților* este decorat cu un bulb vegetal dispus central din care izvorăște o floare împreună cu palmete bogate ce umplu spațiul aferent cu meandrele lor; titlul este încadrat, de o parte și de alta, de câte o floare sub formă de stea (f. 9r)². La sfârșit apare un nume și un an: „Pahomie monah 1824” (f. 10v; **Fig. 5**). Ductul monahului Pahomie se păstrează și pe alte pagini din manuscris, spre exemplu într-un contur auriu al laturii de jos de la icoana de pe f. 13v. Din cele două însemnări rezultă că Pahomie a activat la Mănăstirea Bistrița cel puțin între anii 1818-1824.

În continuare, se desfășoară *Pomelnicele* domnitorilor Țării Românești (f. 11r; **Fig. 6**), de la „întâiul Domn – Radul Voievod”, apoi, „întâiul Basarab – Basarab voievod”, continuându-se cu „Mihai voievod cel Viteaz”, după aceea cu Șerban voievod, „Constantin voievod Brâncoveanul”, ajungând până la „Georgie

va fi mirean, să se afuriscă și pârâș să aibă pre sfântul Nicolae la strașnicul județ. Și așa să aibă a să ținea această tocmeală care iaste dată de la sfinții părinți ai bisericii. Amin” (Ștrempele 1978, p. 265).

² Același stil îl întâlnim și la *Pomelnicul* nr. 11, provenind de la Mănăstirea Bistrița olteană, informație pe care o datorăm copistului: „Pahomie monah din sf. Mănăstire Bistrița 1818” (f. 8r.).

voievod Bibescu” (f. 11v). În dreptul domnitorului „Constantin voievod hangelui” este menționat într-un manou (**Fig. 7**): „Acest domn au luat vĂcĂrit și i-au despĂrțit lui capul la 1899”³ (f. 11v). Din colaționarea cu alte *Pomelnice* redactate în epocă, anul corect este 1799 – analogia am făcut-o cu pomelnicul miniat existent în Mănăstirea Bistrița olteană, provenit de la parohia Sf. Dimitrie⁴, și *Pomelnicul* cu nr. inv. 13, descris mai sus⁵. Presupunem că pomelnicul de față a fost copiat după un original mai vechi, dinainte de anul 1798, așa cum sună următorul mesaj lăsat de la Mănăstirea Bistrița: „Acest sfânt și dumnezeesc Pomenic, ce să zice Proscomisarion, s-au prefăcut și s-au înnoit la anu [...] 1798, în zilele prealuminatului domn a toată Țara Rumânească Io Constandin Gheorghie Hangerli voevod, [...] hĂrĂzit sfintei și dumnezeescii MĂnĂstiri Tismana” (f. 5), „aflĂndu-mĂ și eu aici la MĂnĂstirea Bistrița, lĂngĂ sfinția sa, pĂrintele arhimandritu chir Ștefan, igumenul Tismenei, fiindu-i ucenic și de cĂlugĂrie și de preoție, am scris eu cu mĂna mea, din Porunca sfinții-sale toate scrisorile cĂte aratĂ la Ănceputul Pomenicului celui Mare și la sfĂrșit, cu platĂ de la sfinția sa, [...], Grigorie, ieromonahul Tismenei”⁶ (f. 4v).

Există probabilitatea ca originalul, după care se copia în secolul al XIX-lea, să fi fost miniat de unul din discipolii lui Maxim grĂmĂtic, caligraf și copist de acte domnești, în cancelaria din BĂrbĂtești, ĂncĂ din prima jumĂtate a secolului al XVI-lea. Acesta și-a fĂcut ucenicia la MĂnĂstirea Cozia, pregĂtindu-i și pe cĂlugĂrii de acolo, apoi i-a ĂnvĂțat carte pe mulți din BĂrbĂtești⁷.

Fila 12r este decoratĂ cu un frontispiciu realizat din icoana Maicii Domnului cu Pruncul Iisus Ăn fĂțĂ, stil *OrantĂ*, cu mĂinile ridicate, realizatĂ Ăn tehnica acuarelei, ĂncadratĂ Ăntr-un dreptunghi cu un contur sub forma unei rame din galben ocrĂ delimitat interior și exterior cu linii duble realizate cu cernealĂ neagrĂ. Interiorul dreptunghiului este colorat cu verde ardeziu, iar cel al Pruncului cu nuanțe de un verde cedru; Maica Domnului poartĂ un veșmĂnt cu roșu Ănchis. Ăn continuare urmeazĂ *Pomelnicul*: „Aici sĂ pomenesc arhieriei țĂrii” (**Fig. 8**), delimitat Ăn dreapta și Ăn stĂnga de cĂte o floare sub formĂ de stea Ăn culori de sienĂ arsĂ și verde smarald. Cel dintĂi este Mitropolitul Teodosie, din timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, care a patronat tipĂrirea *Bibliei* de la București din 1688⁸. La *Pomelnicul* ctitorului fondator, „Ștefan vĂtaful din BĂrbĂtești, carele din temelie au ridicat aceastĂ dumnezeescĂ bisericĂ precum sĂ vede”, pe frontispiciu ĂntĂlnim o variantĂ a icoanei *Deisis* ĂncadratĂ Ăn trei

³ Dare care se plĂtea Ăn Evul Mediu Ăn Țara RomĂneascĂ pentru fiecare cap de vitĂ; vezi Coteanu, Seche, Seche 1998, p. 1149.

⁴ Avram 2010, p. 34.

⁵ Avram 2012, p. 97-104.

⁶ Ștrempele 1983, p. 293.

⁷ NĂstoiu, NĂstoiu 1995, p. 19.

⁸ BRV, I, p. 291.

medalioane, înconjurate de spice de grâu, folosindu-se culori precum roșu, verde și sienă arsă (f. 14r), în care sunt reprezentați Mântuitorul binecuvântând alături de Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Fecioară cu chipurile înclinate spre personajul central⁹.

Frontispiciile de la *Pomelnicul Protopopului Preda sin Popa Șarban* (f. 17v) și cel de la *Pomelnicul Popei Mirii Bărbătescul* (f. 19r; **Fig. 9**) și altele asemănătoare se regăsesc în *Proscomisarionul* parohiei Buna Vestire din Râmnicu-Vâlcea, aflat în custodia Serviciului Județean al Arhivelor Naționale din județul Vâlcea (*Pomelnicul nr. 13*)¹⁰, miniat la Mănăstirea Bistrița olteană, identificându-l din nou pe monahul Pahomie copist (1824). În jurul anului 1712, Ștefan vătafu ctitorește biserica din Vătășești, unde este și înmormântat¹¹. Cătunul Vătășești face parte din satul Bărbătești¹². Biserica lui a fost zidită în perimetrul unde exista înainte de anul 1700 un alt lăcaș de cult, care a dispărut din cauza unor alunecări de teren produse în urma unor ploi torențiale. O cruce de piatră se află în curtea actualei biserici care marchează locul vechiului așezământ din terenul aferent în zilele noastre *Casei Șuvaru*¹³. Totodată, din inscripția de pe clopot aflăm că în anul 1785 „acu s-au prefocut”¹⁴.

Pomelnicile legate împreună cu *Proscomisarionul* aduc extrem de multe și interesante informații din împrejurimile bisericii cercetate, proprietățile, donațiile în banii, pământuri, vii, nume de persoane etc.: „Pomelnicul lui Ilie sin Andrei Miroiu carele au dat la această sfântă biserică taleri 50 danie; au mai dat toată partea lui din muntele Bărbătesc¹⁵, taleri 100; au mai dat ajutoriu la curtea sfintei biserici, au mai dat danie din codru Mărăscu de la popa Constantin sin Mihai Mărăscu cu de la diaconul Nicolae Bușan; I Preda sin Paraschivu Fălciu patru și jumătate pământ în codru din Sorvest la Măgurice, ca în veci să se pomenească; 1818”. (f. 22r; **Fig. 10**). De asemenea, și „Dumnealui jupân Nedelcu din Bărbătesc, carele șade acum la Ocnă și au dat via din Bărbătești; pentru aceste ce s-au scris la Pomealnic și au mai dat Ștefan vătaf zloți 4; pentru via aceasta și un vad de moară” (f. 24r; **Fig. 11**); „Pomelnicul dumneaei Ana sin Silvestru Erod. Monah din Bărbătești ce au dat toată partea ei din Bărbătești de la Diean și de la ocnă, ca în veci să se pomenească” (f. 15r); „Pomelnicul Maicăi

⁹ Uspensky 1994, p. 179.

¹⁰ Aducem mulțumiri domnului director Dumitru Andronie, domnului profesor Dumitru Garoafă și colectivului instituției pentru crearea oportunității de a studia lucrările.

¹¹ În acest cătun locuiau familiile Vătășeștilor și Postelnicilor, ambele cu funcții de conducere pe vremuri; apud Năstoiu, Năstoiu 1995, p. 78.

¹² *Ibidem*, p. 78. A fost cunoscut și sub denumirea de Prisaca-Vătășești.

¹³ *Ibidem*, p. 23.

¹⁴ Bălan 2005, p. 194.

¹⁵ În anul 1799 acest munte împreună cu Piatra, Albu și Curmătura constituia o puternică bază economică; apud Năstoiu, Năstoiu 1995, p. 27.

Iulianii monahia soția protopopului Predii din satul Bărbătești, care au dat trei răzoare de vie partea ei ce au mai stăpânit-o sfânta biserică” (f. 18r).

Pentru desfășurarea canonică a liturghiei aflăm din *Pomelnicul Mării Sale Georgie Cantanozino* sin Șarban voievod, „carele au dat la această sfântă biserică un rând de odăjdii și un clopot” (f. 13r); de asemenea, din *Pomelnicul lui Mihail diaconul Fătășescu* reiese că „au dat la biserică un rând de odăjdii, un steag, trei procovețe, steaua, tăețu, două lingurițe de argint și un patrafir și două icoane” (f. 16r). Din *Pomelnicul dumnealui Matei căpitan*, „carele au dat un rând de odăjdii” (f. 25r). Nu lipsesc nici donațiile pentru cele necesare Sfântului Botez. Așa rezultă din *Pomelnicul părintelui Gherasim monah Bărbătescul*, „carele au dat la această sfântă biserică un cazan de șase veadre cu tot tachâmul lui ca în veci să se pomenească” (f. 21v). O nouă danie în cărți se datorează patronului tipografiei rămnice, episcopului Climent al Râmnicului, *Pomelnicul Preasfinției – sale părintelui Chiriu Chir Climent, episcopul Râmnicului*, „carele au dat la această sfântă biserică un Triod rumânesc și zece zloți și un Minei rumânesc, o Liturghie, o Psaltire, un Acatistieariu și un Catavasieariu, ca în veci să se pomenească” (f. 20r; **Fig. 12**). Cărțile donate erau necesare serviciului divin. Donație de carte bisericească întâlnim și la *Pomelnicul Popei lui Dumitru* „carele au dat la această sfântă biserică un *Penticostar* rumânesc; [...] Pentru aceste nume au dat o falcie de loc la Firotin” (f. 27r).

Cu întreținerea bisericii s-au ocupat atât călugării, cât și enoriașii laici, donând bani sau materiale necesare și prestând muncă. Pe f. 26r: *Pomelnicul lui Silvestru monah*, „carele au ajutat la zidul bisericii și la zugrăvit”. În „*Pomelnicul dumnealui Costache Georgescu*” găsim că „au dat la această sfântă biserică un galbin la șindrilitul bisericii și mie de ținte de bătut” (f. 28r), iar din *Pomelnicul Dumnealui Nicolae Comăneanu* reiese că „au ajutat la șindrilitul bisericii. Pentru aceste nume ce sunt mai sus am dat partea mea ce o am avut-o de la moșul meu Varlaam monah, am dat-o sfintei biserici cea de piatră” (f. 23r).

Mai târziu, spre sfârșitul secolului al XIX-lea sau începutul secolului al XX-lea, biserica a fost restaurată. *Pomelnicul* de la f. 29r-v este scris în limba română cu alfabet latin, și conține precizarea: „titorului mai sus numit Cost. Drăguescu”: *Pomelnicul lui Constantin Drăghicescu*, „care au dat sfintei biserici Vătășeasca cu hramul sfântul ierarh Nicolae din comuna Bărbătești o bucată de pământ cu pruni și alți pomi roditori și neroditori în mărime ca două ogoane numită în Ladu de Brădeț [...] cu Nicolae Ceocan și Drăgan Ceocan [...] cu Ion Gg: Vătășescu [...] Carele acest pământ l-au avut de moștenire și să-l stăpânească această sfântă biserică până în veciu; și pentru a lor pomeni în veciu au scris aceste nume în acest sfânt și dumneedeesc Pomelnic” (f. 29r; **Fig. 13**).

Coroborând toate însemnările menționate în donațiile aferente bisericii din pomelnicile ctitorilor reprezentate de obiecte necesare serviciului divin, bani, pământuri, cărți, partea din munte, pământul din codru, întinderea viei, ogoarele

cu livadă etc. aceste informații documentare sunt importante pentru reconstituirea vieții dintr-o comunitate mică centrată în jurul bisericii. Donatorii din pomelnice proveneau din toate păturile sociale de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și din decursul secolului al XIX-lea. Manuscrisul poate fi clasat între lucrările contemporanilor realizate în *Școala de caligrafi și miniaturişti* care a funcționat la Mănăstirea Bistrița olteană.

Research of a Proscomisarion from the church of Bărbătești (Bistrița Monastery area)

ABSTRACT

The research focuses on a manuscript book, a Proscomisarion (list of founders) that has Pomelnice (Diptychs) collected together from the Bărbătești church (Vâlcea County); written along the 19th century, they are in the custody of the Valcea County Service of the National Archives (Diptych no. 17). These were made with the purpose of having in a solemn form the names of its founders and benefactors, and to be used in the divine offices. They are written in the "Cyrillic" alphabet with black ink and cinnabar and tempera colours for designing various frontispieces on every page.

The manuscript consists four distinct parts: "Pisanie", "Preadoslovie", "Miromele mortilor" and "Pomelnicele", starting with the country's Rulers, the Chief Priests, the founders, priests, deacons, monks. It is decorated with miniatures in Byzantine-style, full-page illustrations with ochre border delimited by 2 lines drawn with black ink and iconographic frontispieces, phytomomorphic or represented by an Angel image that protects under his wings the title of the Diptych, followed by the donation associated to the Sanctuary (territories, money, religious books, vestments, religious precious objects) made with red ink. Under the title, the four columns, drawn in black ink, contain each member of the family, the initial name being done in cinnabar. They may be important historical sources for the Romanian political and social history of the Middle ages, as well as that of the 19th century.

Summarizing the existing records, we can identify topographically the corresponding territorial area of the church, the mountain area, land of forests, the stretch of vineyard, lands with orchard, as well as copyists who written the manuscript, contemporaries with the Calligraphy and Miniaturistic School from Bistrița Olteană Monastery.

List of illustrations

Fig. 1 - Note on the front flyleaf with those who contributed to the cost of the book.

Fig. 2 - Byzantine illustration, St. John the Baptist, the size of a page, with a border of ochre delimited by two lines drawn in black ink, followed by the *Pisania* of the book with a phytomorphyc frontispiece.

Fig. 3 - Another Byzantine illustration, St. Hierarch Nicholas, the spiritual patron of the church, followed by the *Preadoslovie* of the book featuring the phytomorphic frontispiece.

Fig. 4 - The Great Martyr George depicted on the whole leaf, followed by the chapter *Miromele mortilor*, with a phytomorphyc frontispiece.

Fig. 5 - The icon of the Mother of God holding infant Jesus, depicted on whole leaf, and the bottom side reads the dating of book 1824, made by the monk Pahomie, monk of the Bistrita Olteană Monastery.

Fig. 6 - The leaf for the diptych of the rulers with decorative frontispiece.

Fig. 7 – Cartouche showing a note on administrative measure applied by the ruler – tax on the cattle.

Fig. 8 - A leaf for the diptych of the Romanian bishops of Wallachia with iconographic frontispiece.

Fig. 9 - The *Diptych* of Priest Miri Bărbătescul-also found in the *Proscomisarion* of the Buna Vestire parish of Râmnicu Vâlcea, in the custody of Vâlcea County Branch of the National Archives (*Diptych* no. 13), miniaturized at the Bistrița Olteană Monastery, identifying again the monk Pahomie, copist in 1824.

Fig. 10 - The *Diptych* with topographic donations.

Fig. 11 - The *Diptych* in which we encounter money donations and vineyards.

Fig. 12 – The *Diptych* with the donations of ecclesiastical books, related to the Bishop Clement of Râmnic.

Fig. 13 - The *Diptych* of the founder who restored the church, dated to the late XIXth or early XXth century. It is written in Romanian with a Latin alphabet.

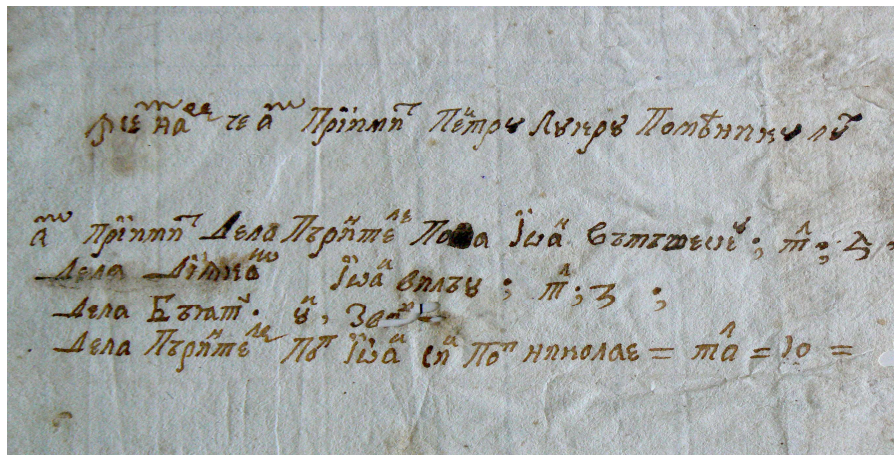

Fig. 1 – Însemnare pe fila întâi de forțaț cu privire la cei ce au contribuit la prețul de cost al cărții

Fig. 2 – Ilustrație de tip bizantin, Sf. Ioan Botezătorul, de mărimea unei pagini, cu un chenar din ocru delimitat de două linii trasate cu cerneală neagră, urmat de *Pisania* cărții cu frontispiciu fitomorf

Fig. 3 – Altă ilustrație de tip bizantin, Sf. Ierarh Nicolae, patronul spiritual al bisericii, urmat de *Predoslovie* cărții ce prezintă frontispiciu fitomorf.

Fig. 4 – Sf. Mare Mc. Gheorghe reprezentat în filă întregă, urmat de capitolul *Miromele morților*, ce prezintă frontispiciu fitomorf

Fig. 5 – Icoana Maicii Domnului cu pruncul Iisus în brațe, realizată pe filă întregă, iar în latura de jos întâlnim datarea cărții: 1824, realizată de către monahul Pahomie, călugăr al Mănăstirii Bistrița olteană

Fig. 8 – Filă aferentă pomelnicului arhierilor Țării Românești ce prezintă frontispiciu iconografic

Fig. 9 – *Pomelnicul* Popei Mirii Bărbătescul – regăsit și în *Proscomisarionul* parohiei Buna Vestire din Râmnicu-Vâlcea, aflat în custodia Serviciului Județean al Arhivelor Naționale din județul Vâlcea (*Pomelnicul nr. 13*), miniat la Mănăstirea Bistrița olteană, identificându-l din nou pe monahul Pahomie, copist în anul 1824

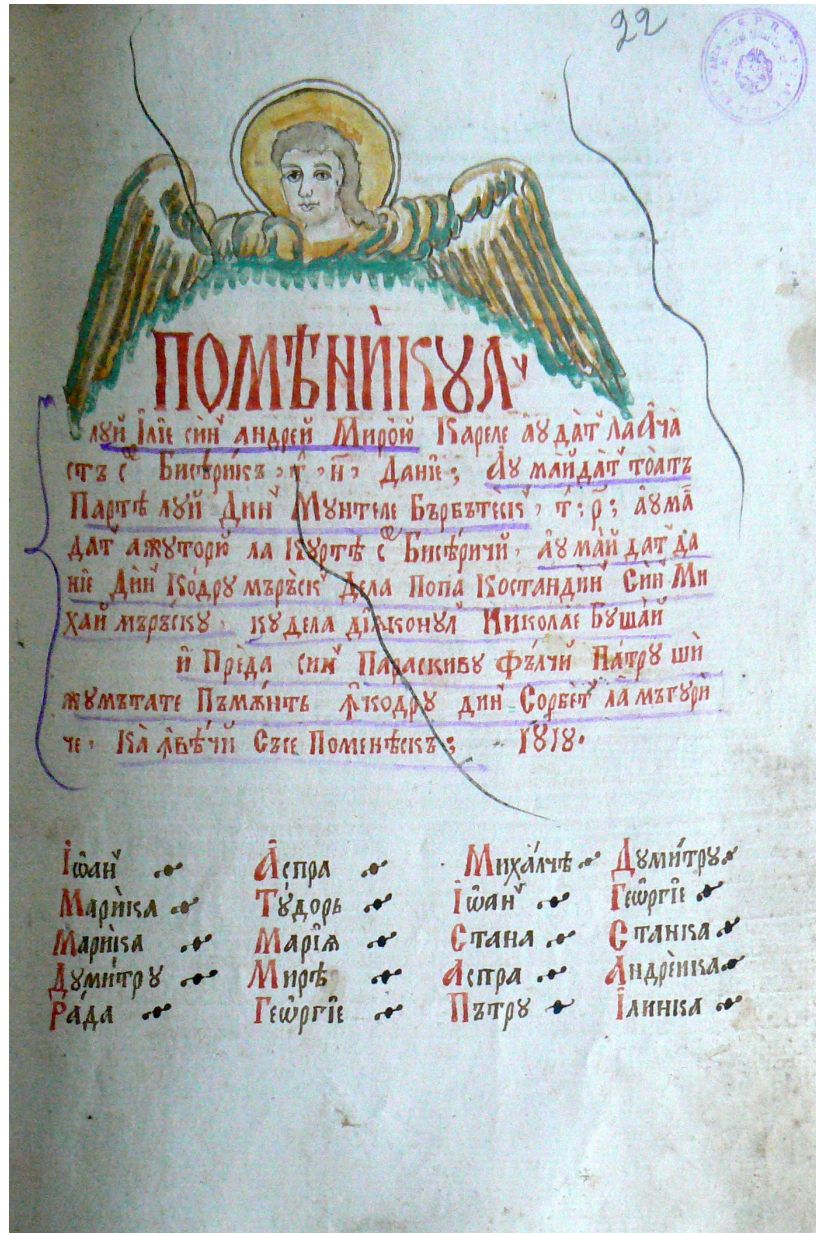

Fig. 10 – Pomelnic în care întâlnim donații topografice

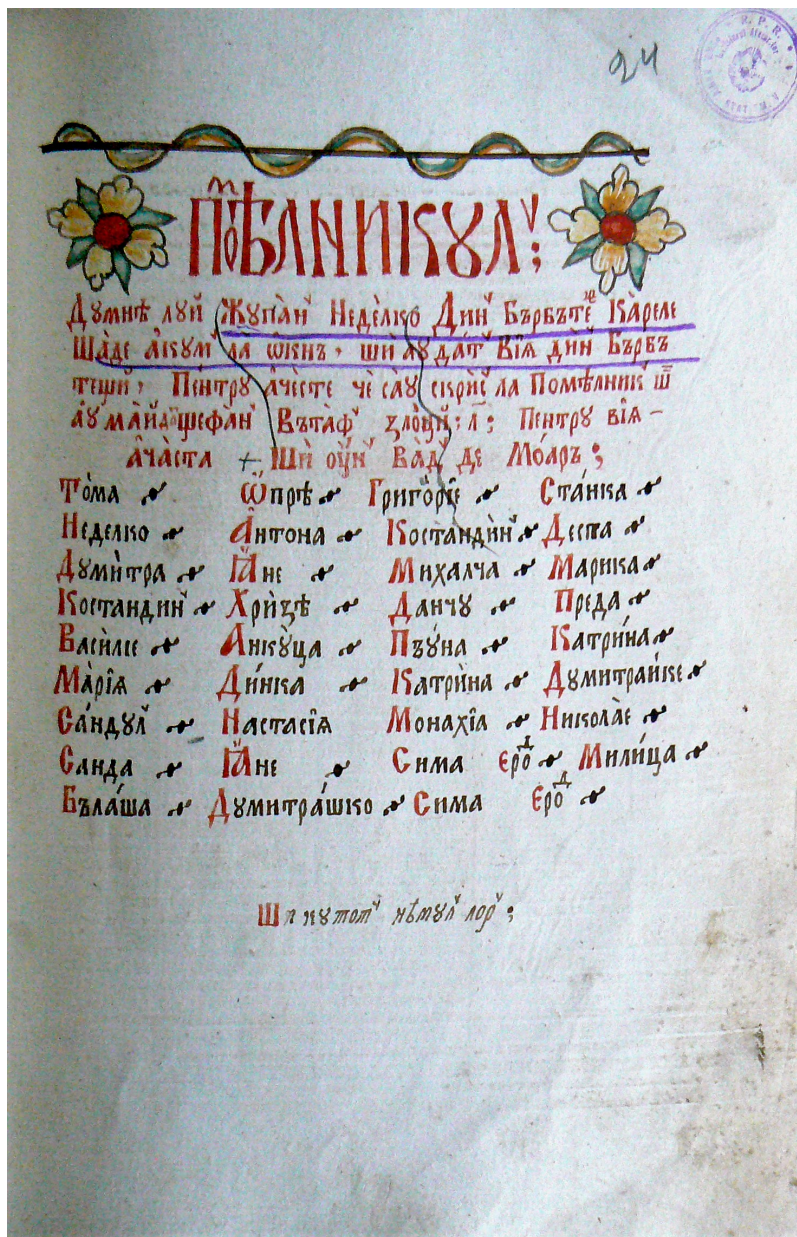

Fig. 11 – Pomelnic în care întâlnim donații bănești și terenuri de viță de vie

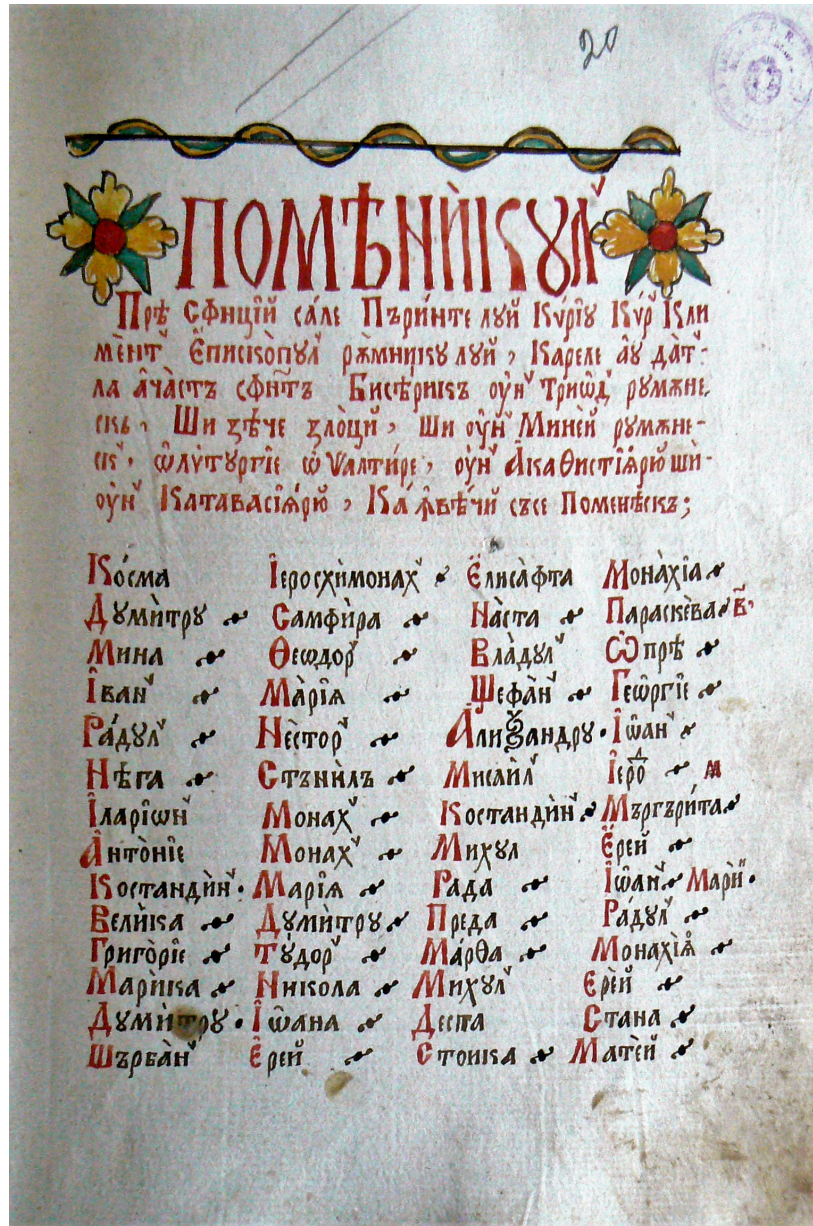

Fig. 12 – Pomelnic în care întâlnim donații de carte bisericească, aferent Episcopului Climent al Râmnicului

90
POMEL: LUI CONSTANTIN
Drăgăicescu.
 Care au dat sf. biserică Vătășeasca,
 cu hramul sf. erarh Nicolae, din
 comuna Bărbătești, o bucată
 de pământ cu pruni și alți pomi
 roditori și ne roditori, în mărime
 ca două poșoane numită în laclu
 de brădet care se mejdinește la
 noapte] alături cu Niculae Ceocan
 și Drăgan Ceocan spre meclă nop-
 te, spre apus cu Ion Gă: Vătășescu,
 spre meclă cli cu Mihail Vătășes-
 cu, și spre răsărit cu Niculae Vă-
 tășescu.
 Care acest pământ la u-
 lavut de moștenire și săl stăpănes-
 că această sf. biserică până în ve-
 ciu. Și pentru a lor pomeni în ve-
 ciu, au scris aceste nume în acest
 sf. și Dumnezeu pomelnic.
Constantin Maria Simiôna
 cu tot neamul lor.

Fig. 13 – Pomelnicul ctitorului care a restaurat biserica, datat spre sfârșitul secolului al XIX-lea sau începutul secolului XX. Este scris în limba română cu alfabet latin

Abrevieri bibliografice

- Avram 2010 – Marina Avram, „Pomelnice de parohie din Râmnicu Vâlcea (1822-1871) păstrate la Mănăstirea Bistrița”, Alba Iulia, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studențești*, nr. 16, 2010, p. 33-48
- Avram 2012 – Marina Avram, „Cercetarea unui Proscomisarion (Pomealnicul cel Mare) din secolul al XIX-lea al unei parohii vâlcene”, în *Transilvania*, Sibiu, 2012, nr. 5-6, p. 97-104
- Bălan 2005 – Constantin Bălan, *Inscripții medievale și din epoca modernă a României județul istoric Vâlcea (sec. XVI – 1848)*, București, Editura Academiei Române, 2005
- BRV I – Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, vol I, nr. 86, București, 1903
- Coteanu, Seche, Seche 1998 – Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționarul Explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998
- Năstoiu, Năstoiu 1995 – Elena Năstoiu, Nicolae Năstoiu, *Bărbătești un sat românesc*, Râmnicu Vâlcea, 1995
- Ștrempel 1978 – Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol I (1-1600), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978
- Ștrempel 1983 – Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. II (1601-3100), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983
- Uspensky 1994 – Leonid Uspensky, *Teologia icoanei*, București, Anastasia, 1994

Cuvinte-cheie: Bărbătești, Bistrița, caligraf, carte, manuscris

Keywords: Bărbătești, Bistrița, calligraphist, book, manuscript